

Химнитъ за смъртта на Сврѣхчовѣка, оркестъръ, въ който известни партии на хориститѣ се изпълняватъ отъ петъ различни гласа, както въ нѣкоя отъ най-дивнитѣ симфонии: единъ басъ отъ брѣговетѣ на Гангесъ, два баритона отъ Палестина, единъ теноръ отъ храма на Аполона въ Делфи и единъ дискантъ отъ най-високия връхъ на Стара-планина, планината на Заратустра. Оркестърътъ на тази симфония е нагласенъ по камертона на единъ тъменъ сънъ на автора ѝ — за възложената отъ Твореца задача на Сврѣхчовѣка: да бжде звено между началото и края, да завърши недовършеното отъ уморения Творецъ, да се слѣй съ него — вълна отъ вълнитѣ, вълна на вълнитѣ — съ океана на Вѣчността — и поднови силата му за ново начало, и тъй все во вѣки вѣковъ и нескончание вѣка." (На острова на блаженнитѣ).

— Какъ е възможно да се състави едно хармонично цѣло отъ толкова на гледъ противоположни елементи? Наистина, нуженъ е слухътъ на мждрецъ да долови като отъ единъ оркестъръ гласове отъ толкова различни гами.

Басътъ отъ Гангъ, това е идеята за вѣчното прераждане. Двата баритона отъ Палестина — Юдейството, за което битието е творение на Бога, който е билъ преди него и е редомъ съ него, но при все това смисълътъ на човѣшкия животъ не се пренася задъ неговия краенъ предѣлъ; Християнството, за което земниятъ животъ е само врата къмъ безплътния и вѣчния. Тенорътъ отъ храма на Аполона — материализмътъ. Дискантътъ отъ Стара-планина — това е самъ Славейковъ, като мощенъ джбъ впилъ дълбоко корени въ народността духъ, чийто символъ е Стара-планина. А кое е това, което обединява тѣзи различни елементи? — Свѣтътъ, космосътъ. Различнитѣ свѣтогледи сж въ сжщностъ само различни гледания на едно и сжщо нѣщо — свѣтътъ. Затова въ тѣхъ има нѣщо, което е общо за всичкитѣ: идеята за вѣчностъ — или, по-право, чувството за вѣчностъ. Всичко останало е само теория, която дири да осмисли това чувство за вѣчностъ. Смъртта, колкото и страшна да ни се вижда въ известни моменти, не прѣчи никому да живѣе, да се весели, да реди всичко така, като че ли тя нѣма да дойде: Безсмъртното у насъ не се бои отъ смъртта. Другъ въпросъ е, дали ще го осмислимъ ние като животъ отъ дѣсно на Отца, гдето нѣма ни скръбъ, ни въздихания, или съ вѣчността на материята, която въ своя развой е дошла до формитѣ, въ които се проявява нашето азъ, и ние само ще се трансформираме, оставайки вѣчни като материя, а съ дѣлата си — въ съзнанието на поколѣннията. Това не измѣня сжщината. — Сърната, когато закрила съ тѣлото си своето малко отъ стрелата на ловеца, не върши ли това отъ инстинктъ за вѣчностъ — да живѣе въ една по-жизнена форма, запазвайки рода?